

A hollókői lakosság véleménye és részvételi aktivitása a helyi turizmusban

Kovács Csaba József

Agrárközgazdasági Intézet, 1093 Budapest, Zsil utca 3–5.

Összefoglalás: Hollókő, mint UNESCO Világörökségi helyszín, mindennapi életére jelentős hatást gyakorol a turizmus. Jelen tanulmány azt vizsgálja, hogyan alakult a helyi közösség turizmussal kapcsolatos megítélése és az abban történő részvétele a 2015 és 2023 között eltelt nyolc év során. Az eredmények azt jelzik, hogy bár a lakosság többsége továbbra is a turizmust tekinti a falu legfontosabb megélhetési lehetőségének, tényleges bevonódásuk az ágazatba – különösen a helyi vállalkozásokhoz kapcsolódóan és rendezvényeken való részvételi tevékenységekben – jelentősen csökkent. A COVID-19 járványhelyzet és a növekvő infláció fokozta a kockázatkerülést, valamint csökkentette az üzleti várakozásokat a helyi közösségben. A kutatási eredmények rávilágítottak a helyi közösség erőteljesebb bevonásának szükségességére a fenntartható helyi turizmus érdekében.

Kulcsszavak: Hollókő, vidéki turizmus, UNESCO világörökségi helyszín, társadalmi megítélés, közösségi részvétel

Local community perceptions and engagement with tourism in Hollókő

Csaba József Kovács

Institute of Agricultural Economics, H-1093 Budapest, Zsil utca 3–5.

Abstract: The Old Village of Hollókő, recognised as a UNESCO World Heritage site, experiences significant effects from tourism on its daily life. This study explores how local perceptions and participation in tourism have evolved in Hollókő over eight years, from 2015 to 2023. The findings show that although the majority of residents continue to see tourism as the village's main opportunity, their actual engagement – especially in entrepreneurship and event-related activities – has declined sharply. The impacts of the COVID-19 pandemic and rising inflation have contributed to increased risk aversion and weakened business confidence at the community level. The results call attention to the necessity of stronger local involvement to ensure sustainable tourism development.

Keywords: Hollókő, rural tourism, UNESCO World Heritage Site, public perception, community participation

Bevezetés

Hollókő közösségének életében a turizmus jelentős szerepet játszik. A település nemcsak a világörökség részeként nyilvántartott Ófalu és környéke miatt érdekes a falukutatók számára, hanem turizmusfejlesztési szempontból is. Nagy figyelmet fordítanak a hagyományőrzésre, folyamatosan törekednek a megújulásra, a változó igényekre történő hatékony alkalmazkodásra. Ezekről a változásokról az elmúlt években számos tudományos tanulmány készült (Priatmoko–Dávid, 2020; Kolta et al., 2021; Lábás–Korom, 2023). A helyi turizmus a faluszemináriumi kutatóműhely 2015-ös kutatásainak ugyancsak fontos tématerülete volt, a faluról készült kötetben több tanulmány is foglalkozott az ágazat akkori helyzetével, valamint a falu lehetséges jövőképevel (Hevesi, 2015; Odler, 2015; Peresztegi, 2015).

A Hollókővel foglalkozó tanulmányok többségében a falu kulturális örökségére vagy a turizmus gazdasági szempontú értékelésére fókuszálnak, a helyi lakosok véleményét ezekről a folyamatokról ritkán vizsgálják (Kovács, 2022). Annak ellenére, hogy a turizmus a közösség minél nagyobb mértékű bevonásával működhet a helyiek jólétét legjobban segítve egy településen. Ez a megközelítés a faluszemináriumi tanulmánykötetek közös jellemzője, ami Hollókő esetében is fontos vizsgálati szempont volt. A hollókői kutatás legfontosabb célja az elmúlt 8 év főbb társadalmi-gazdasági változásainak követése volt a helyi közösségben.

Jelen tanulmány témaköre több szempontból időszerű. Egyfelől, jelentős fejlesztési forrás érkezett ebben az időszakban a településre. Ez lehetővé tette több, már régóta tervezett beruházás megvalósulását a faluban (MTÜ, 2023), ami jelentősen javította a helyi vállalkozások turisztikai versenyképességét és jövőbeni kilátásait. Másfelől, az előző terepi felméréshez képest, világszerte jelentős változáson ment keresztül a turizmus, hiszen több esemény is nehéz gazdasági helyzetet eredményezett az ágazaton belül. Ezek közül érdemes kiemelni a COVID-19 járványhelyzetet (Palkovics, 2022) és a magas inflációs környezetet is, amelyek érezhető mértékben csökkentették a fizetőképes turisták számát (TUTSZ, 2024).

A szakirodalmi áttekintés fejezet a helyi turizmusfejlesztési stratégia célkitűzéseinek rövid ismertetésével és a megvalósult fejlesztések értékelésével foglalkozik. A módszertan fejezet a 2015-ben és 2023-ban végzett terepi kutatások kérdőíves felmérésének alapvető jellemzőit tartalmazza. Az eredmények fejezetben a lakossági kérdőív turizmussal kapcsolatos válaszainak elemzése és kiértékelése található. Az utolsó fejezetben a kutatási eredmények és következtetések kerülnek összefoglalásra.

Szakirodalmi áttekintés

Hollókő-Ófalu Kezelési Tervében (2017) továbbra is a kulturális turizmus a fő irányvonala a helyi turizmusnak. Ennek a középponti eleme a népi építészet és palóc hagyományok megőrzése a településen. Ez jól érzékelhető a fejlesztési beruházások célterületeinél is, amelyek a korábbi évtizedekhez hasonlóan, napjainkban is főként állami pályázati támogatásokból valósulnak meg. Az elmúlt 10 év legjelentősebb állami finanszírozású fejlesztése Hollókőn a világörökség részeként nyilvántartott Ófalu több épületének, valamint a vár felújítása volt (GINOP-7.1.6-16-2017-00002). Emellett érdemes kiemelni a 2016-ban megnyitott Hotel Castellum szállodát a településen (turizmus.com, 2016). Ez a főként piaci finanszírozású beruházás Nógrád vármegye első négy csillagos szállodája, ami nagymértékben hozzájárul az elérhető turisztikai kínálat bővítéséhez, többek között a rendezvény- és konferencia-turizmus területén.

A helyi turizmus fejlődését már a kezdetektől alapvetően hátráltatja, hogy a lakosság részvételi aktivitása és a helyi vállalkozások részesedése a látogatottsági forgalomhoz képest alacsonynak számít az ágazatban (Kovács–Molnár, 2000). Noha a helyi turizmusba történő lakossági beágyazottság növelése az egész település számára kívánatos lenne, azt számos tényező megnehezíti. Egyrésztől súlyos demográfiai problémákkal küzd a falu, ami szűkíti a szakképzett munkaerő bevonásának lehetőségét az ágazatba. Másfelől a turizmus szezonalitása és az eltöltött vendégéjszakák alacsony száma miatt a legtöbb tevékenység esetében nem éri meg egy kisvállalkozást egész évben fenntartani (Molnár, 2011).

Hollókő-Ófalu Kezelési Tervében (2017) elsősorban a falusi turizmust jelölik ki a helyi turizmuson belül, amiben a helyi szereplők nagyobb mértékű bevonását szeretnék elérni. A helyi lakosság aktivitásának növelése eszerint részben a már régóta és jól működő kulturális turizmusra épülne. Ők új turisztikai programok létrehozásában, a már meglévők megújításában segíthetnék az ágazatot. A turisztikai terv másik súlypontját a természeti és szabadidőturizmus felé történő kínálati bővítés adja. Egyrészt a turisztikai tevékenységek ezen típusának a szezonalitása hosszabb, mint a húsvéti ünnepekre koncentrálódó kulturális turizmusnak. Másrészt így a turisták által eltöltött éjszakák száma is növelhető lenne ilyen módon a faluban. Kínálati oldalról a 2015-ös helyzethez képest, ebből a szempontból is több sikeres előrelépés történt a településen. Így napjainkban már nagyobb mértékben kitudja használni a település a természeti adottságokból származó potenciálját (Szabó Csaba, falukutató interjú, 2024).

A COVID-19 járvány okozta társadalmi-gazdasági válsághelyzet és az ezt követő magas inflációs környezet, keresleti oldalról jelentős változásokat hozott a falusi turizmus területén Hollókő esetében is (Szabó Csaba, falukutató interjú, 2024). Ez érthető módon jelentősen kihatott a lakosság turizmussal kapcsolatos vélekedésére, valamint negatívan hatott a helyi lakosok vállalkozási hajlandóságára is.

Anyag és módszer

A kutatás fő célkitűzése feltárni, hogy 2015 és 2023 között milyen irányban és mértékben változott a lakosság véleménye a helyi turizmussal kapcsolatban. Két fő kutatási kérdés mentén kerestük a választ:

- Hogyan alakult a helyi turizmus általános megítélése?
- Milyen változások történtek a lakosság részvételi hajlandóságát illetően a helyi turizmusban?

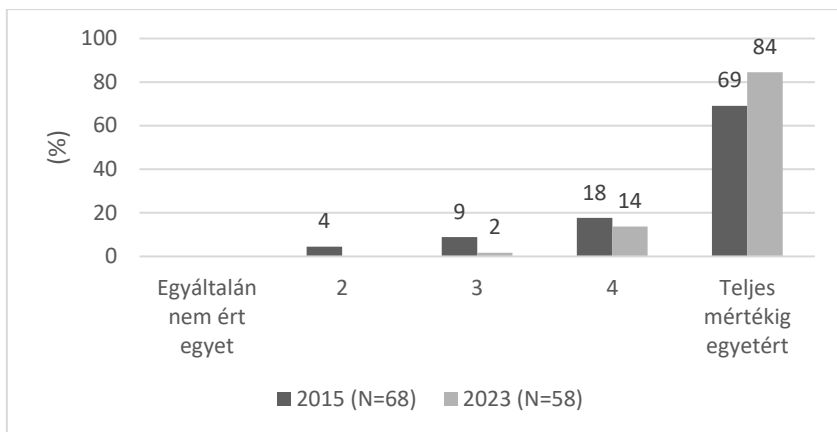
Primer és szekunder adatok egyaránt felhasználásra kerültek a kutatómunkában. A turizmusfejlesztéssel kapcsolatos irányok bemutatása egyrészt szakirodalmi feldolgozás, révén, másrészt az önkormányzattal történő interjú alapján történt. A helyi közösség turizmushoz való viszonyulását a terepi kutatások kérdőíves felméréséből kapott adatbázis alapján lehetett vizsgálni. A felmérést háztartásokra vonatkoztatva készítettük el. A 2015-ös terepi felmérés során 69 háztartás, míg 2023-ban 58 háztartás töltötte ki a kérdőívet. (Részleteket lásd: Nagyné Molnár, 2025). A kérdőíves lekérdezés területarányosan történt, a minta elemszáma egy 350 fő alatti település esetében magas lefedettségi arányt jelent. A kutatási eredmények mindezek tükrében a helyi háztartásokra vonatkoztatva reprezentatívnak tekinthetők, amelyek leíró statisztikai módszerekkel kerültek kiértékelésre.

Eredmények és értékelésük

A helyi turizmussal kapcsolatos általános vélekedések

A kérdőíves felmérésben 2015-ben és 2023-ban egyaránt megkérdeztük, hogy a helyiek Hollókő jövőjét milyen mértékben látják a helyi turizmusban (1. ábra).

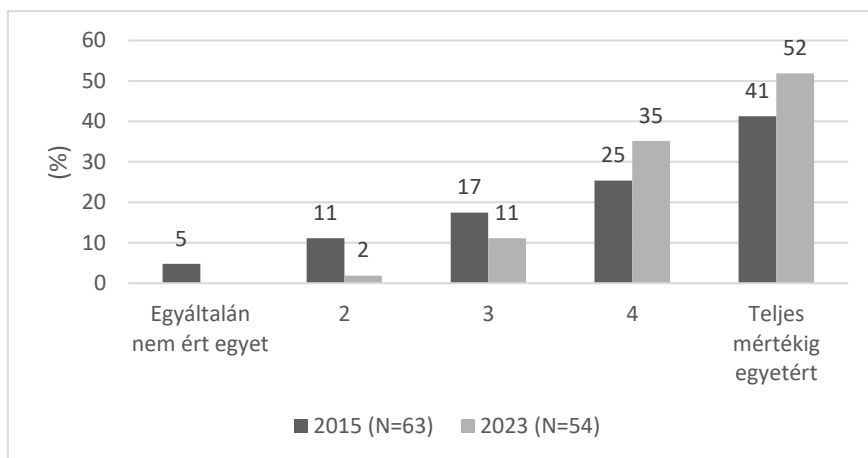
Az eredmények alapján egyértelműen megállapítható volt, hogy a lakosság változatlanul húzóágazatként tekint a turizmusra. A 2015-ös eredményekhez képest azonban erősödött ez a vélekedés a válaszadók körében. Míg 2015-ben a megkérdezettek 69 százaléka értett teljes mértékben egyet ezzel az állítással, addig 2023-ban 84 százalék.

1. ábra. Lakossági vélemények arról, hogy Hollókő jövőjét milyen mértékben gondolják a turizmusban

Forrás: Kérdőíves felmérések, Hollókő (2015, 2023)

A kérdések kiterjedtek arra is, hogyan értékeli a lakosok az elmúlt időszakban a helyi fejlesztési eredményeket a településen. Noha ez a kérdés nem kizárólagosan a turisztikai fejlesztésekre vonatkozott, azok a település speciális helyzetéből adódóan, döntő többségében összefüggésben álltak a turizmussal (2.ábra). A válaszadók mindkét vizsgálati évben legnagyobb számban az infrastrukturális fejlesztéseket emelték ki, de jelentősnek számított a célzott turisztikai fejlesztések említése is a válaszok között.

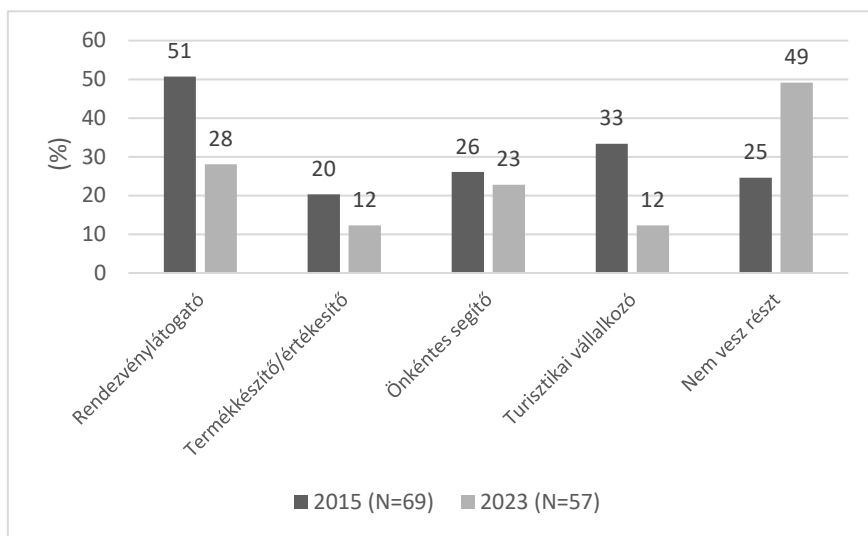
2. ábra. Lakossági vélemények arról, hogy jól szolgálták-e a település érdekeit a helyi fejlesztések az elmúlt 10 évben

Forrás: Kérdőíves felmérések, Hollókő (2015, 2023)

A megkérdezettek mindkét vizsgálati évben egyértelműen pozitív véleménnyel voltak a település fejlesztéseivel kapcsolatban. Megállapítható, hogy a 2015-ös eredményekhez képest kismértékű javulást mutatnak a válaszok ebben a tekintetben is. Ez visszatükröződik abban, hogy a lakosság 25 százaléka a négyes, míg 41 százaléka a legjobb, ötös osztályzatot adta 2015-ben erre az állításra. Ezek az értékek 2023-ban előbbi esetében már 35 százalékot, utóbbinál 52 százalékot tettek ki. A negatív vélekedések aránya ugyanakkor csökkent ebben az időszakban.

Részvételi aktivitás alakulása a helyi turizmusban

Feltártuk a helyi lakosság részvételi aktivitására vonatkozóan, hogy miként változott 2015-höz viszonyítva az érintettség az egyes tevékenységek körében (3. ábra).

3. ábra. A helyi turizmusban való érintettség alakulása

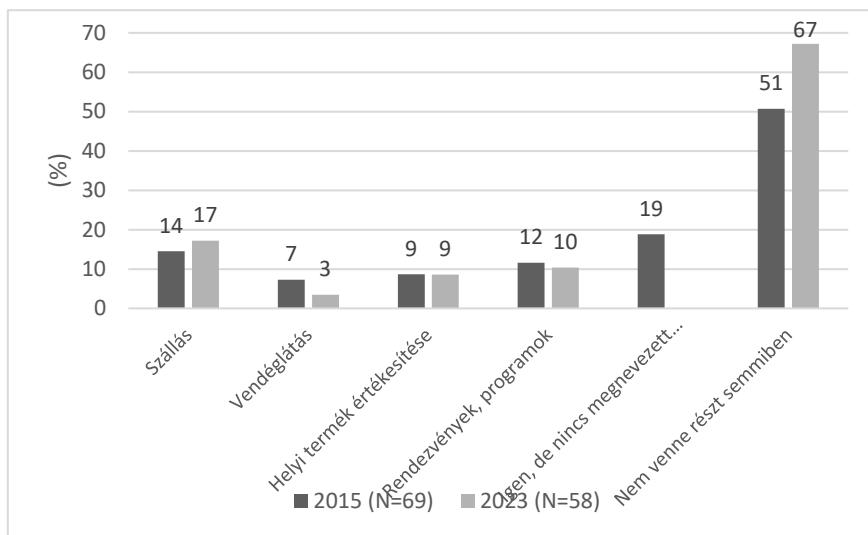
Megjegyzés: Egyszerre több válasz is megjelölhető volt.

Forrás: Kérdőíves felmérések, Hollókő (2015, 2023)

A két felmérés jelentős mértékű, negatív irányú elmozdulást mutatott az elmúlt 8 évben. A részvételi aktivitás az összes kategóriában csökkent az elmúlt 8 évben. A rendezvénylátogatók aránya 23 százalékponttal, a turisztikai vállalkozások működtetésében való érintettség 21 százalékponttal kisebb volt 2023-ban a 2015-ös felméréshez viszonyítva a válaszadók körében. A helyi termékek értékesítésében valamilyen formában résztvevők aránya az előbbieknél kisebb mértékben, 8 százalékponttal csökkent. Az önkéntes segítőknél stagnálást lehetett tapasztalni. A visszaesés mértéke az arányokat tekintve a turisztikai vállalkozások esetében volt a legjelentősebb. Rendkívül aggasztó az a tény is emellett, hogy a válaszadók csaknem

fele (49 százalék) egyáltalán nem vett részt a helyi turizmusban 2023-ban. Ez utóbbi érték 2015-ben csupán 25 százalék volt.

Vizsgáltuk továbbá a vállalkozói hajlandóság alakulását az elmúlt 8 év folyamán. Az erre vonatkozó válaszok eredménye a két vizsgált időpont tekintetében ugyan-csak jelentős változásokra mutatott rá (4. ábra).

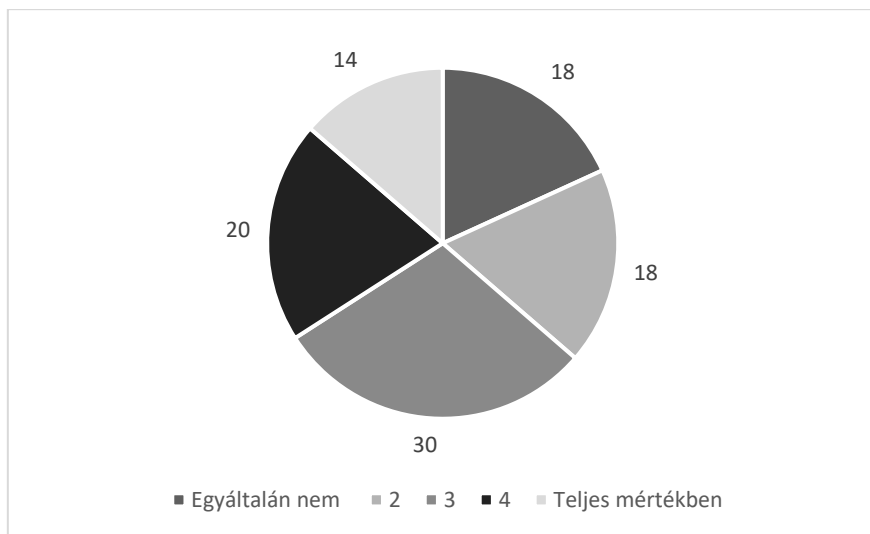
4. ábra. Részvételi hajlandóság alakulása a helyi turizmusban

Megjegyzés: Egyszerre több válasz is megjelölhető volt.

Forrás: Kérdőíves felmérések, Hollókő (2015, 2023)

A válaszadók megközelítőleg kétharmada (67 százalék) azt válaszolta 2023-ban, hogy nem szívesen venne részt a helyi turizmusban, miközben 2015-ben csak minden második megkérdezett nyilatkozott ugyanígy (51 százalék). Jelentősen megnehezíti az egyes tevékenységek közötti összehasonlítást, hogy az adatfelvétel során 2015-ben a kitöltők 19 százalékánál nem nevezték meg az elképzelt vállalkozási tevékenységet. Az egyes tevékenységek népszerűségi sorrendje nem változott jelentős mértékben. A szállásadással kapcsolatos turisztikai tevékenységet választották arányaiban legtöbbször a vizsgált kategóriák közül. A legnagyobb arányú visszaesés a vendéglátóegységek esetében látható, azonban az alacsony elemszám miatt ebből nem lehetett szignifikáns következtetéseket levonni.

Emellett arra is kitértünk kérdőívünkben, tekintettel a COVID-19 járványhelyzet és az inflációs válság súlyos hatásaira, hogy a helyiek szerint megéri-e 2023-ban vállalkozási tevékenységbe kezdeni (5. ábra).

5.ábra. Lakossági várakozások, hogy megéri-e vállalkozásba kezdeni a településen
Forrás: Kérdőíves felmérések, Hollókő (2015, 2023)

Az adott válaszokból kiderült, hogy ebben a tekintetben nagyon megosztott volt a helyi közösség, viszonylag egyenletesen oszlottak el az állításra adott értékelések. Ennek ellenére az eredményekből összességében azt a következtetést lehet levonni, hogy a helyi vállalkozások indítását nem csupán a pénzügyi feltételek vagy a szükséges infrastruktúra esetleges hiánya akadályozza a lakosság körében. A megkérdezettek csupán 14 százaléka válaszolta, hogy teljes mértékben egyetért az állítással, miszerint megéri saját vállalkozást indítani Hollókőn, ami a legkisebb arányú válaszlehetőség volt az ötfokozatú skálán. A legtöbb megkérdezett, a válaszadók csaknem 30 százaléka, közepes osztályzatot adott az állításra. Ez az értékelés valószínűsíthetően már nem elégséges ahhoz, hogy be lehessen őket vonni a helyi vállalkozók körébe.

Következtetések

Hollókőn az elmúlt évtizedekhez hasonlóan meghatározó jelentőségű maradt a turizmus. A település turisztikai potenciálja azonban változatlanul nincs kellő mértékben kihasználva a helyi közösség körében. Miközben a turisztikai forgalom országos tekintetben is meghatározó nagyságúnak számít, az ebből származó lehetőségekből a helyi turisztikai vállalkozások nem képesek hatékonyan profitálni. A beruházások többsége napjainkban is állami és külső gazdasági szereplők befektetéseiből származnak. Főként ezeknek a beruházásoknak köszönhetően sikerült a turisztikai kínálatot bővíteni a településen az elmúlt évtizedben.

A helyi közösség általános megítélése 2023-ban nem változott jelentős mértékben 2015-höz képest a turizmussal kapcsolatban. A világszerte tapasztalható nehézségek ellenére, továbbra is ebben az ágazatban látja a megkérdezettek többsége a település jövőjét. A válaszadók döntő többsége emellett úgy véli, hogy a fejlesztések jól szolgálták az elmúlt 10 évben a település érdekeit. A helyiek részvételi aktivitása 2023-ban visszaesést mutatott a 2015-ös állapothoz képest, ami minden vizsgált érintettségi kategóriában kimutatható volt. Az elmúlt 8 évhez képest jóval kevesebben látogatták a helyi rendezvényeket, csökkent a helyi termékek értékesítésében érintettek aránya és a turisztikai vállalkozásokban résztvevők aránya is.

Jelentősen megnőtt azonban az arányuk azoknak a településen, akik nem kívánnak a jövőben részt venni a helyi turizmusban. Ebben valószínűsíthetően jelentős szerepe van a negatív gazdasági várakozásoknak. A megkérdezettek csupán 14 százaléka válaszolta, hogy teljes mértékben megéri 2023-ban egy vállalkozásba kezdeni a településen. Az értékelések viszonylagosan egyenletes megoszlása ugyanakkor arra is rámutatott, hogy ebben a kérdéskörben összességében megosztott véleményen van a helyi társadalom.

Irodalomjegyzék

- Hevesi, I. A. (2015). A kisvállalkozások és a kézművesség helyzetének vizsgálata Hollókőn In: *Acta Regionis Rurum*, 9. 44–55.
- Kolta, D., Farkas, T., Fancsik, M. A. (2021): The Communicational Renewal of a Hungarian World Heritage Site: Hollókő, the Living Village In: Horák, R., Kovács, C., Námesztovszki, Zs., Takács, M. (szerk.): *Fenntartható Örökség, A Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar tudományos konferenciáinak tanulmánygyűjteménye* (pp. 111–120.). Szabadka, Szerbia: Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
- Kovács, D., Molnár, M. (2000): Hollókő. In: Bódi, F., Böhm, A. (szerk.): *Sikeres helyi társadalmak* (pp. 95–120.). Agroinform Kiadóház, Budapest.
- Kovács, D. (2022): Hollókő a harmadik dosszié In: Obádovics, Cs., Széles, Zs. (szerk.): *Történelem – társadalom – vidék: Jubileumi tanulmánykötet II* (pp. 189–217.). Soproni Egyetemi Kiadó, Sopron. <https://doi.org/10.35511/978-963-334-430-9-Kovacs>
- Lábas, K. S., Korom, A. (2023). A kultúra és a vidékfejlesztés kapcsolatának vizsgálata Hollókő településen In: *A Falu* 38(4), 33–49.
- Molnár, M. (2011): Hollókő (VI.2. altípus, VIII. falutáj). In: Beluszky, P., Sikos T., T. (szerk.): *Változó falvaink. Tizenkét falurajz Kercaszomortól Nyírkarászig* (pp. 264–291.). Akadémiai Kiadó, Budapest
- Nagné Molnár, M. (2025): Út az örökségturizmusig: faluszemináriumi kutatások Hollókőn *Acta Regionis Rurum*, 19. 5–15.
- MTÜ (2023): Fejlesztés Hollókőn. Magyar Turisztikai Ügynökség honlapja. Letöltve: <https://mtu.gov.hu/cikkek/fejlesztes-hollok-n-756/> (Utolsó letöltés: 2024.08.11.)

- Odler, L. (2015). Hollókő marketing szempontú elemzése, marketingkommunikációs eszközeinek vizsgálata. *Acta Regionis Rurum*, 9. 64–71.
- Palkovics, K. (2022). A turizmus és a gazdaság alakulása Magyarországon és az Európai Unióban a COVID-19 árnyékában In: *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 7(3), 76–89. <https://doi.org/10.15170/TVT.2022.07.03.06>
- Perezstegi, F. (2015). Dilemmák és tények Hollókő néhány fontosabb turisztikai attrakciójával kapcsolatban. *Acta Regionis Rurum*, 9. 56–63.
- Priatmoko, S., Dávid, L. (2020): Online Appearances of Rural Tourism Destinations Amid Pandemic Comparative Case Studies: Hollókő (Hungary) and Tinalah (Indonesia). In: Magda, R. Katekhaye, D. (szerk.): *Challenges and changes under the shadow of COVID-19: Conference proceedings of the 7th VUA YOUTH scientific session* (pp. 231–241.) Gödöllő, Magyarország: Szent István University
- Táj-Terv Műhely Kft., Város-Teampannon Kft. (2017): Hollókő-Ófalu és környezete. Világörökségi helyszínre vonatkozó világörökségi kezelési terv szakmai előkészítésére szolgáló megalapozó dokumentáció és világörökségi kezelési terv. Magyarország kormányának honlapja. Letöltve: https://2015-2019.kormany.hu/download/4/93/11000/HK_KET_170523.pdf (Utolsó letöltés: 2024.08.11.)
- Turizmus.com (2016): Nógrád első négycsillagos szállodája. Letöltve: <https://turizmus.com/cikk/archiv/nograd-elso-negyecsillagos-szallodaja> (Utolsó letöltés: 2024.08.11.)
- TUTSZ (2024): Növekedési pályán a hazai turizmus? A TUTSZ összefoglaló jelentése a hazai turizmus 2023. évi teljesítményéről. Turizmusfejlesztők és Tanácsadók szövetségének honlapja. Letöltve: <http://www.tutsz.org.hu/upload/hirek/files/TUTSZ%20Helyzetk%C3%A9p%202023%283%29.pdf> (Utolsó letöltés: 2024.08.11.)

Interjúalany

Szabó Csaba – Hollókő polgármestere

1.kép. Helyi kézimunkák a készítőjükkal (Fotó: Bálint Csaba)

2. kép. Fejlesztések (Fotó: Bálint Csaba)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.